

Ngày nhận bài: 26/3/2025; Ngày thẩm định: 28/3/2025; Ngày duyệt đăng: 08/4/2025.

ĐẶC ĐIỂM CÁC CƠ SỞ GIÁO DỤC ĐẠI HỌC VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA ĐỐI VỚI TRÁCH NHIỆM CỦA CÁC CHỦ THỂ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ PHÒNG CHÁY, CHỮA CHÁY

Đại úy, ThS ĐẶNG TUẤN TÚ

Khoa Cơ sở ngành Phòng cháy chữa cháy, Trường Đại học PCCC

*Tác giả liên hệ: Đặng Tuấn Tú (E-mail: tudt@daihocpccc.edu.vn)

Tóm tắt: Bài viết tập trung phân tích các đặc điểm cơ sở giáo dục Đại học có liên quan đến công tác phòng cháy, chữa cháy; trên cơ sở đó, làm rõ trách nhiệm của các chủ thể có liên quan đến quản lý nhà nước về phòng cháy, chữa cháy đối với loại hình cơ sở này, góp phần bảo đảm an ninh, an toàn cho môi trường giáo dục.

Từ khóa: cơ sở giáo dục Đại học, quản lý nhà nước về phòng cháy, chữa cháy, Cảnh sát Phòng cháy, chữa cháy và cứu nạn, cứu hộ.

Abstract: This article examines the characteristics of higher education institutions relevant to fire prevention and fighting. Accordingly, it clarifies the responsibilities of stakeholders to contribute to the effective safeguarding of educational environments.

Keywords: Higher education institutions, state management of fire prevention and fighting, Fire and Rescue Police force.

1. Cơ sở giáo dục Đại học có thể được hiểu là toàn bộ các cơ sở giáo dục thuộc hệ thống giáo dục quốc dân, thực hiện các hoạt động về đào tạo, nghiên cứu khoa học và công nghệ đáp ứng nhu cầu học tập đối với các trình độ của giáo dục Đại học của người học trong và ngoài nước, đáp ứng nhu cầu về khoa học, công nghệ của cộng đồng. Cơ sở giáo dục Đại học có thể được tổ chức dưới các hình thức: Đại học, trường Đại học, học viện... tùy theo chiến lược phát triển và điều kiện thực tiễn của cơ sở. Tuy nhiên, với mỗi hình thức tổ chức, đều phải đảm bảo tuân thủ các quy định của pháp luật. Các cơ sở giáo dục Đại học với quy mô, tính chất, đặc điểm rất đa dạng, phong phú. Mặc dù đều có chức năng phục vụ quá trình giáo dục đào tạo nhưng tại các cơ sở giáo dục Đại học gồm nhiều công năng, công trình khác nhau như: hệ thống giảng đường, thư viện, phòng thí nghiệm, nhà ăn, ký

túc xá... và luôn tiềm ẩn nhiều nguy cơ cháy, nổ. Việc nghiên cứu các đặc điểm của các cơ sở giáo dục Đại học có liên quan đến công tác phòng cháy, chữa cháy (PCCC) cũng như chỉ ra những vấn đề về trách nhiệm của các chủ thể có liên quan là rất cần thiết, cần được nghiên cứu dưới góc độ lý luận, pháp lý.

2. Các cơ sở giáo dục Đại học có nhiều đặc điểm liên quan đến công tác PCCC. Việc nghiên cứu, tìm hiểu và làm rõ các đặc điểm này có ý nghĩa quan trọng đối với công tác quản lý. Qua điều tra, khảo sát 247 cơ sở giáo dục Đại học trên cả nước, có thể rút ra một số đặc điểm nổi bật sau:

(1) Đặc điểm kiến trúc xây dựng, giao thông, nguồn nước, chất cháy, nguồn nhiệt, hệ thống kỹ thuật, hệ thống PCCC, lực lượng và phương tiện chữa cháy tại chỗ. Về kiến trúc xây dựng, hầu hết các cơ sở giáo dục Đại học đều được xây dựng trong các khuôn

viên với nhiều tòa nhà, khu vực có các công năng khác nhau: khu học tập và các cơ sở nghiên cứu khoa học; khu thể dục thể thao; khu kí túc xá học sinh bao gồm nhà ở và các công trình phục vụ sinh hoạt; khu nhà ở của cán bộ giảng dạy và cán bộ công nhân viên; khu công trình kỹ thuật bao gồm trạm bơm, trạm biến thế, xưởng sửa chữa, kho tàng và nhà để xe ô tô, xe đạp. Đa số các tòa nhà trong các khuôn viên được xây dựng từ lâu trước khi có Luật PCCC năm 2001 nên thường không được trang bị đầy đủ các hệ thống PCCC. Trải qua các quá trình hoạt động do nhu cầu tăng cao nên các cơ sở xây thêm nhiều tòa nhà với nhiều công năng khác nhau từ đó dẫn đến không đảm bảo khoảng cách phòng cháy, chống cháy giữa các tòa nhà, không đảm bảo chiều rộng các đường cho xe chữa cháy tiếp cận. Trong quá trình hoạt động nhiều trường tự ý ngăn vách, chia nhỏ các phòng học bằng các kết cấu không có khả năng ngăn cháy dẫn đến không đảm bảo về quy định ngăn cháy. Nhiều trường có các tòa nhà chưa có hệ thống báo cháy tự động hoặc có nhưng không liên thông giữa các tòa nhà. Hệ thống cấp nước chữa cháy trong nhà đã có nhưng áp lực nước không đảm bảo do hệ thống máy bơm chưa được đầu tư đủ công suất và lưu lượng. Lực lượng PCCC cơ sở của các cơ sở giáo dục Đại học chủ yếu là bảo vệ. Tuy nhiên nhiều cơ sở giáo dục với quy mô lớn, nhiều phân khu, khu vực nên số lượng bảo vệ là chưa đảm bảo. Đặc biệt với các cơ sở giáo dục là các Đại học có nhiều trường thành viên, thì việc phân cấp quản lý và phân bổ lực lượng PCCC cơ sở còn chồng chéo và chưa hợp lý. Các hệ thống phương tiện chữa cháy tại chỗ về cơ bản được các cơ sở trang bị đầy đủ, đúng chủng loại, nhưng việc tập huấn sử dụng cho các sinh viên, giảng viên... còn hạn chế. Ngoài ra một số cơ sở giáo dục Đại học với quy mô nhỏ thường thuê các tòa nhà văn phòng làm trụ sở, nơi giảng dạy nghiên cứu do vậy tính chất về kiến trúc xây dựng, giao thông, nguồn nước, chất cháy, nguồn nhiệt, hệ thống kỹ thuật, hệ thống phòng cháy và chữa cháy, lực lượng và phương tiện chữa cháy tại chỗ hoàn toàn phụ thuộc vào tòa nhà, đơn vị quản lý tòa nhà.

(2) Đặc điểm tính chất hoạt động của cơ sở giáo dục Đại học. Với các cơ sở giáo dục Đại học hoạt

động chính là giảng dạy và nghiên cứu, cả hai hoạt động này đều tiềm ẩn nhiều nguy cơ dẫn đến nguy hiểm cháy, nổ cao. Với hoạt động giảng dạy, thường các lớp học là nơi tập trung đông người, đồng thời với sự phát triển của công nghệ thông tin, nhu cầu ứng dụng chuyển đổi số trong giảng dạy thì tại các lớp học được trang bị nhiều thiết bị điện như: máy tính, máy chiếu, hệ thống âm thanh, đèn chiếu sáng và nhiều chất cháy: bàn ghế, sách vở.... Ngoài ra, các lớp học đều bắt đầu và kết thúc cùng một giờ nên trong quá trình hoạt động sẽ tạo ra các khoảng thời gian là giờ cao điểm, tập trung đông người. Nếu xảy ra sự cố sẽ khó khăn trong việc thoát nạn. Với hoạt động thí nghiệm các cơ sở giáo dục Đại học, đặc biệt là các cơ sở giáo dục Đại học thuộc khối kỹ thuật thường có nhiều các phòng thí nghiệm chuyên ngành, với nhiều thiết bị máy móc phức tạp. Tại phòng thí nghiệm này cũng tiềm ẩn nhiều nguy cơ cháy, nổ mất an toàn. Ngoài hai hoạt động chính trên tại các cơ sở giáo dục Đại học còn có khu ký túc xá. Đây là khu tập trung đông người tiềm ẩn nhiều nguy cơ cháy, nổ. Đa số các ký túc xá không cho phép nấu ăn trong phòng ở nhưng do nhu cầu lớn nên thường sinh viên tự ý sử dụng điện để nấu ăn, đun nước trong phòng. Việc này rất nguy hiểm dễ dẫn đến cháy, nổ do điện nếu không được quản lý một cách chặt chẽ. Trong khuôn viên các trường Đại học còn có nhiều các loại hình kinh doanh dịch vụ như: căng tin, nhà hàng, quán ăn uống, và kho lưu trữ thư viện; đây cũng những nơi chứa nhiều chất cháy, nếu không có những biện pháp quản lý hiệu quả có thể dẫn đến những nguy cơ rủi ro cháy cao. Trong quá trình tổ chức các hoạt động của mình, thì các cơ sở giáo dục Đại học đặc biệt là các cơ sở có đào tạo bậc đại học thường xuyên tổ chức các sự kiện, hội nghị, văn nghệ trong và ngoài nhà. Các sự kiện này thường tập trung đông người, có hệ thống âm thanh ánh sáng công suất lớn, phức tạp nên cũng mang đến nhiều nguy cơ cháy, nổ.

(3) Đặc điểm về hệ thống phòng cháy và chữa cháy. Trong cơ sở giáo dục Đại học tùy vào công năng, tính chất của các tòa nhà để lắp đặt hệ thống phòng cháy và chữa cháy theo quy định của pháp luật, các tòa nhà trong cơ sở giáo dục Đại học được lắp đặt

có các hệ thống báo cháy tự động được lắp đặt có nhiệm vụ chủ động báo cháy khi có cháy xảy ra theo quy định tại mục 6.1.3. TCVN 3890:2009 (nay là mục 5.2 TCVN 3890:2023) và mục 12.1. TCVN 6160:1996; hệ thống chữa cháy tự động theo quy định tại phụ lục C TCVN 3890:2009 (nay là phụ lục A TCVN 3890:2023). Cơ sở giáo dục Đại học có một số tòa nhà thuộc nhóm 4, bảng A.1, Phụ lục A TCVN 3890:2023 quy định về trang bị hệ thống báo cháy tự động, thiết bị báo cháy cục bộ và hệ thống chữa cháy tự động. Theo đó, phải trang bị hệ thống chữa cháy tự động cho toàn bộ nếu diện tích các gian phòng thuộc diện phải trang bị hệ thống chữa cháy tự động bằng hoặc lớn hơn 40% tổng diện tích sàn. Hệ thống hoặc thiết bị báo cháy tự động trang bị cho nhà phải được kết nối với hệ thống quản lý cơ sở dữ liệu về PCCC và truyền tin báo sự cố của cơ quan Cảnh sát PCCC&CNCH theo quy định. Khi xác định yêu cầu trang bị hệ thống chữa cháy tự động, hệ thống báo cháy tự động trước tiên cần xác định yêu cầu trang bị cho toàn bộ tòa nhà, sau đó cho từng hạng mục, khu vực và gian phòng cũng như thiết bị nằm trong phạm vi công trình; gian phòng hạng nguy hiểm cháy D; hàng lang bên; thang bộ; khoang đệm ngăn cháy có tầng áp, khu vực không có nguy hiểm về cháy. Ngoài ra, tuân thủ các quy định khác tại TCVN 5738 Hệ thống báo cháy tự động - Yêu cầu kỹ thuật; TCVN 5760 Hệ thống chữa cháy - Yêu cầu chung về thiết kế, lắp đặt và sử dụng; TCVN 7161 Hệ thống chữa cháy tự động bằng nước, bọt - Yêu cầu thiết kế và lắp đặt.... Hệ thống kỹ thuật gồm: hệ thống điện, hệ thống thông gió, thoát khói, cáp thông tin, cáp quang; buồng thang dành cho người đi bộ, giếng thang máy; đường ống dẫn rác thải; đường ống dẫn nước thải bằng nhựa,... được lắp đặt đồng bộ, có bọc chống cháy, ngăn cách giữa các tầng, đường ống kỹ thuật thông tầng. Ngoài ra, tại các cơ sở giáo dục Đại học, còn có hệ thống chống tụ khói, hệ thống giao thông, nguồn nước... cũng cần tuân thủ các quy chuẩn, tiêu chuẩn về PCCC có liên quan như QC 06:2022/BXD (sửa đổi 1:2023); TC3890:2023.... Hệ thống thông tin liên lạc (loa, Camera an ninh, mạng LAN, Internet, truyền hình, điện thoại, an ninh giám sát). Hệ thống thông tin liên

lạc được nối trực tiếp tới phòng trực, phòng kỹ thuật, có hệ thống máy chủ lưu trữ thông tin, còn gọi chung là hệ thống điện nhẹ. Tại đây, cán bộ trực sẽ nhận biết tín hiệu báo cháy, cũng như báo tín hiệu khác, quan sát thông qua hệ thống Camera (hệ thống an ninh giám sát) để nhận biết đám cháy xảy ra ở vị trí nào, hướng phát triển và phát loa thông báo (hệ thống thiết bị âm thanh công cộng).

(4) Đặc điểm nguy hiểm cháy, nổ tại các cơ sở giáo dục Đại học. Tại các cơ sở giáo dục Đại học, như trên đã đề cập, tồn tại một lượng chất cháy rất lớn, ở nhiều thể loại khác nhau. Các chất cháy có loại dễ cháy, khó cháy nhưng khi cháy xảy ra thì cháy lan rất nhanh. Đó là hệ thống chất cháy ở thư viện, nhà ăn, hệ thống tủ, giấy, hệ thống thiết bị thông tin như máy tính...; đó là đồ gỗ nội thất, đồ vật trang trí, nhựa, xốp, các loại đồ da... ở các phòng làm việc, hội trường.... Ngoài ra, tại các cơ sở giáo dục Đại học còn bố trí tầng hầm làm nơi để xe máy, ô tô nơi đây chứa một lượng lớn chất dễ cháy là xăng, dầu. Cùng với chất cháy là nguồn nhiệt, vì ở cơ sở giáo dục, khả năng hình thành nguồn nhiệt gây cháy cũng rất đa dạng; chủ yếu nhất là bếp ở khu nhà ăn, nơi đây là nguồn nguy hiểm cháy, nổ lớn nhất. Ngoài ra, là các khu vực phòng thí nghiệm, các tủ điện, gara xe, các khu vực ổ cắm điện,... luôn tiềm ẩn khả năng xuất hiện nguồn nhiệt. Do đặc điểm là cơ sở giáo dục có nhiều loại chất dễ cháy, một số nơi chứa lượng hóa chất lớn ở phòng thí nghiệm rất dễ cháy, đồng thời khả năng cháy lan cũng diễn ra nhanh chóng, nếu không xử lý kịp thời. Từ quá trình hình thành môi trường nguy hiểm cháy, nổ thì cháy lan từ gian phòng này sang gian phòng khác, từ khu vực này sang khu vực khác, từ tầng này lên tầng khác... là rất lớn. Cùng với đó là hệ thống khói xuất hiện do nhiều chất dễ cháy được lan truyền cùng ngọn lửa, khiến cho công tác thoát nạn sẽ gặp khó khăn hơn. Do đó, cùng với việc không để hình thành môi trường nguy hiểm là có biện pháp chống tụ khói của công trình cơ sở giáo dục Đại học là rất quan trọng. Với đặc điểm cháy lan, tụ khói... như vậy nên khi thiết kế, nghiệm thu và tuyên truyền, huấn luyện... cần đặc biệt chú ý đến vấn đề thoát nạn cũng như bảo đảm an toàn trong

quá trình thoát nạn bằng hệ thống đèn chiếu sáng, bằng cầu thang thoát nạn, bằng tầng lánh nạn....

3. Từ những đặc điểm của các cơ sở giáo dục Đại học có liên quan đến PCCC, vấn đề đặt ra trong công tác quản lý nhà nước về PCCC cần phải được làm rõ. Thực tế, theo quy định của pháp luật, có nhiều chủ thể có liên quan, trong phạm vi bài viết, tập trung làm rõ trách nhiệm của người đứng đầu các cơ sở giáo dục Đại học mà cụ thể là trách nhiệm của Ban Giám đốc, Ban Giám hiệu nhà trường; trách nhiệm của cá nhân mà cụ thể là giảng viên, sinh viên, cán bộ, công nhân viên; trách nhiệm của lực lượng PCCC&CNCH cơ sở. Cùng với đó là xác định trách nhiệm của ngành giáo dục và nhất là của lực lượng Cảnh sát PCCC&CNCH trong thực hiện chức năng, nhiệm vụ quản lý nhà nước về PCCC đối với loại hình cơ sở này. Đối với Bộ Giáo dục và đào tạo, trong phạm vi, nhiệm vụ, quyền hạn của mình có trách nhiệm phối hợp với Bộ Công an thực hiện quản lý nhà nước về PCCC&CNCH đối với các cơ sở giáo dục Đại học. Bộ Giáo dục và Đào tạo trong phạm vi nhiệm vụ, quyền hạn của mình, chủ trì, phối hợp với Bộ Công an và Bộ, cơ quan ngang Bộ có liên quan xây dựng, tích hợp, lồng ghép kiến thức, pháp luật về PCCC&CNCH vào chương trình giảng dạy và bảo đảm điều kiện thực hiện trong cơ sở giáo dục Đại học.

(1) Đối với người đứng đầu tại các cơ sở giáo dục Đại học, cần phải thực hiện trách nhiệm: tổ chức tuyên truyền, phổ biến, giáo dục kiến thức, pháp luật về PCCC&CNCH; tổ chức huấn luyện, bồi dưỡng nghiệp vụ PCCC&CNCH cho các đối tượng thuộc phạm vi quản lý; thành lập, duy trì hoạt động Đội PCCC&CNCH cơ sở hoặc phân công người thực hiện nhiệm vụ PCCC&CNCH thuộc phạm vi quản lý; ban hành hoặc tham mưu người có thẩm quyền ban hành nội quy PCCC&CNCH; tổ chức thực hiện, kiểm tra, đôn đốc, giám sát cơ quan, tổ chức, cá nhân thuộc phạm vi quản lý về việc thực hiện quy định, nội quy, biện pháp, yêu cầu và duy trì điều kiện an toàn về PCCC&CNCH; xây dựng, tổ chức thực tập phương án chữa cháy, CNCH theo quy định của pháp luật; quyết định hoặc đề xuất người có thẩm quyền quyết định trang bị, duy trì tính năng sử dụng của phương

tiện PCCC&CNCH; tổ chức chữa cháy, CNCH; khắc phục hậu quả do cháy, tai nạn, sự cố gây ra; lập, quản lý hồ sơ về PCCC&CNCH thuộc phạm vi quản lý; khai báo, cập nhật dữ liệu về PCCC; thực hiện nhiệm vụ khác về PCCC&CNCH theo quy định của pháp luật....

(2) Đối với các cá nhân làm việc trong các cơ sở giáo dục Đại học cũng phải tuân thủ các quy định: chấp hành quy định, nội quy, biện pháp, yêu cầu về PCCC&CNCH của cơ quan, tổ chức hoặc người có thẩm quyền theo quy định của pháp luật; tìm hiểu kiến thức về PCCC&CNCH và kỹ năng thoát nạn, sử dụng dụng cụ, phương tiện PCCC&CNCH thông dụng; bảo đảm an toàn trong sử dụng nguồn lửa, nguồn nhiệt, thiết bị, dụng cụ sinh lửa, sinh nhiệt, chất dễ cháy, nổ; phát hiện, ngăn chặn nguy cơ trực tiếp gây cháy, nổ và các hành vi vi phạm quy định an toàn về PCCC&CNCH trong điều kiện, khả năng cho phép; tham gia chữa cháy, CNCH khi được cơ quan, người có thẩm quyền huy động; chấp hành yêu cầu, quyết định của người chỉ huy chữa cháy, người chỉ huy CNCH khi tham gia chữa cháy, CNCH.

(3) Đối với lực lượng tại chỗ mà cụ thể là lực lượng PCCC&CNCH cơ sở; lực lượng tình nguyện... cần chú ý thực hiện trách nhiệm: đề xuất người có thẩm quyền đứng đầu ban hành nội quy PCCC&CNCH, xây dựng, thực tập phương án chữa cháy, CNCH thuộc phạm vi quản lý; thực hiện PCCC&CNCH trong phạm vi, nhiệm vụ được phân công và tham gia chữa cháy, CNCH khi được huy động. Ngoài ra, thực hiện việc tuyên truyền, phổ biến kiến thức, pháp luật, kỹ năng về PCCC&CNCH cho các đối tượng thuộc phạm vi quản lý; xây dựng phong trào quần chúng tham gia PCCC&CNCH; xây dựng phương án chữa cháy, CNCH và phương án CNCH của cơ quan Công an, chuẩn bị lực lượng, người, phương tiện tham gia thực tập phương án.... Cá nhân tham gia hoạt động PCCC&CNCH tình nguyện được huấn luyện, bồi dưỡng nghiệp vụ PCCC&CNCH. Nhà nước có chính sách khuyến khích người dân đăng ký tham gia hoạt động PCCC&CNCH tình nguyện. Tại các cơ sở giáo dục Đại học, cần tổ chức lực lượng này trong đội ngũ giảng viên, cán bộ, công nhân viên cũng như sinh viên để họ tham gia làm tốt công tác phòng ngừa.

(4) Đối với lực lượng Cảnh sát PCCC&CNCH, trong quá trình thực hiện trách nhiệm quản lý nhà nước về PCCC đối với các cơ sở giáo dục đào tạo, với tư cách là loại hình cơ sở thuộc diện quản lý, cần chú ý làm tốt một số nội dung như: nắm tình hình, điều tra cơ bản, tham mưu, đề xuất những vấn đề nhằm bảo đảm an toàn về phòng cháy và phối hợp trong quản lý nhà nước; tổ chức tuyên truyền, phổ biến, giáo dục kiến thức, pháp luật về PCCC&CNCH; hướng dẫn xây dựng phong trào Toàn dân tham gia PCCC&CNCH; huấn luyện, bồi dưỡng nghiệp vụ, kiến thức, kỹ năng về PCCC&CNCH; xây dựng, thực tập phương án chữa cháy, CNCH và phương án CNCH; thực hiện chữa cháy, CNCH; hướng dẫn xây dựng lực lượng PCCC&CNCH; hướng dẫn thực hiện công tác PCCC&CNCH; hướng dẫn trang bị, quản lý, sử dụng phương tiện phòng cháy, chữa cháy, CNCH; kiểm tra, thanh tra, xử lý vi phạm pháp luật về PCCC&CNCH theo quy định của pháp luật.... Với vai trò nòng cốt, xung kích, các cơ quan, cán bộ quản lý địa bàn cần tuân thủ các quy định của pháp luật có liên quan và phối hợp chặt chẽ, thống nhất trong bảo đảm an ninh, an toàn, góp phần thực hiện mục tiêu giáo dục và đào tạo bền vững.■

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cục Cảnh sát PCCC&CNCH (2014 - 2024), *Báo cáo tổng kết công tác năm từ năm 2014 đến năm 2024*, Hà Nội.
2. Hoàng Ngọc Hải, Đào Hữu Dân (2020), *Giáo trình Quản lý nhà nước về PCCC&CNCH*, Nxb CAND, Hà Nội.
3. Quốc hội (2024), *Luật PCCC&CNCH năm 2024*, Hà Nội.